

Unitat de Metodologia de les Ciències del Comportament
Departament de Psicobiologia i Metodologia de les Ciències de la Salut
Professors/es: Jordi Fauquet i Roser Granero (teoria i pràctica)

OBJECTIUS GENERALS DE L'ASSIGNATURA

Proporcionar els fonaments conceptuals i pràctics de les principals tècniques estadístiques que permeten contestar les preguntes que habitualment es formula un investigador en l'àmbit de la Psicologia, i interpretar les diverses anàlisis estadístiques dels articles que es publiquen en les revistes psicològiques. En el primer bloc temàtic es presenten les eines estadístiques bàsiques que permeten analitzar i descriure en profunditat una distribució de dades. Seguidament, en el segon bloc temàtic s'estudien els principis de la teoria de la probabilitat des d'un context eminentment aplicat, emfatitzant aquells aspectes directament relacionats amb la pràctica i investigació psicològica. El tercer bloc constitueix una introducció a la inferència estadística, a partir del coneixement dels conceptes bàsics associats a la estimació de paràmetres i contrast d'hipòtesi. Finalment, en el quart bloc, es presenten i descriuen diversos models estadístics, de caràcter fonamental, a partir dels quals l'alumne adquireix una visió integrada de les eines estadístiques més emprades en la recerca i pràctica psicològica. Per altra part, tots els continguts exposats s'il·lustren mitjançant la resolució de diversos problemes que, enunciats des d'una perspectiva aplicada, són presentats i discutits en les sessions de pràctiques. En aquest sentit, l'assistència i el treball propi de l'alumne en aquestes sessions pràctiques és fonamental per adquirir una bona comprensió i aprofitament de la matèria exposada al llarg del curs. És important destacar que tots els continguts d'aquesta assignatura són tractats, principalment, des d'una vessant eminentment aplicada de manera tal que la seva complexitat matemàtica és reduïda. Així, l'enfocament general del curs pretén que, en finalitzar, l'alumne haurà de:

1. Emprar correctament el vocabulari propi de l'anàlisi de dades.
2. Conèixer i descriure distribucions de dades, en l'àmbit univariant i bivariant.
3. Identificar i executar les diverses pautes d'actuació imprescindibles a l'hora d'analitzar una distribució de dades.
4. Desglossar els diversos components implícits en un problema d'investigació.
5. Decidir correctament sobre la tècnica estadística més adient a aplicar en les diverses situacions que es poden plantejar tant en àmbits professionals com de recerca.
6. Adquirir una visió integrada de l'estat actual de l'anàlisi de dades i la seva vigència en la Psicologia actual.
7. Identificar els diversos models estadístics presentats al llarg del curs.

8. Adoptar una visió crítica a l'hora d'analitzar les diverses situacions problema que al llarg del curs es puguin plantejar, des de la perspectiva pròpia de l'anàlisi de dades.

TEMARI

El temari següent és de caràcter exhaustiu, en el sentit de que hi figuren tots els continguts que s'exposaran al llarg de les sessions. Tanmateix, la seva seqüència i seguiment s'exposarà el primer dia de classe i, complementàriament, cada alumne rebrà un calendari docent. En aquest calendari, hi constarà la pauta temporal d'exposició dels diversos temes, els continguts que es treballaran en les sessions de pràctiques, les dates de lliurament dels treballs, les dates d'exàmens de les convocatòries oficials i totes aquelles incidències que es considerin importants pel seguiment de la matèria.

Per altra part, entre parèntesi i al costat del títol de cada bloc del temari, s'assenyala el temps estimat de dedicació no presencial de l'alumne en cada bloc de l'assignatura. Aquesta estimació s'ha efectuat considerant-hi la dificultat de cada bloc temàtic, la seva durada, i el nivell de profunditat dels continguts exposats.

BLOC A: Exploració d'una distribució de dades (6 hores)

1. Introducció a l'anàlisi de dades.
Definició d'anàlisi de dades. Revisió històrica. Conceptes bàsics. Objectius. Metodologia del procés d'anàlisi de dades. Aplicacions en Psicologia.
2. Descripció de dades quantitatives.
Població i mostra. Matriu de dades: tipus de variables. Tabulació i representació gràfica de dades quantitatives. Descripció basada en moments. Descripció basada en ordenacions.
3. Descripció de dades categòriques.
Tabulació i representació gràfica de dades categòriques. Mesures de freqüència en estudis transversals (proporcions i odds) i en estudis de seguiment (taxes). Prevalença. Incidència acumulada. Taxa d'incidència.

BLOC B: Fonaments de Teoria de la Probabilitat (8 hores)

4. Teoria de la probabilitat i aplicacions en Psicologia.
Experiment aleatori. Definició de la probabilitat. Assignació de probabilitats. Probabilitat condicionada. El teorema de Bayes. Proves diagnòstiques.
5. Lleis de probabilitat.
Variables aleatòries. Lleis de probabilitat de variables discretes i contínues.

BLOC C: Introducció a la inferència estadística (4 hores)

6. Estimació de paràmetres.
Introducció a la inferència estadística. Distribució mostral. Intervals de probabilitat. Intervals de confiança. Càlcul de la mida de mostra.
7. Introducció al contrast d'hipòtesi.
Classificació de les proves. Lògica de les proves de significació. Comprovació d'hipòtesis amb intervals de confiança. Lògica de les proves d'hipòtesis.

BLOC D: Models estadístics bàsics (30 hores)

8. Comparació de dues proporcions.
Comparació d'una proporció observada a una proporció teòrica. Taules de 2x2. Prova d'homogeneïtat per comparar dues proporcions observades. Prova d'independència entre dos caràcters dicotòmics. Mesures d'associació o efecte per estudis comparatius (RD, RR i OR).
9. Relació entre variables categòriques.
Llei de χ^2 . Comparació d'una distribució observada a una teòrica. Relació entre dues variables categòriques amb dues o més categories. Proves d'associació i de tendència.
10. Comparació de dues mitjanes.
Comparació d'una mitjana observada a una teòrica. Comparació de dues mitjanes. Proves no paramètriques.
11. Comparació de varies mitjanes.
Anàlisi de la variància d'un factor. Prova de tendència. Contrasts: concepte, contrast "a priori" i contrast "a posteriori". Proves no paramètriques.
12. El model de la correlació.
Estudi de l'associació lineal entre dues variables quantitatives. Ajustament d'una recta amb el criteri de mínims quadrats. Prova d'independència basada en el coeficient de correlació. Correlació ordinal d'Spearman.
13. El model lineal de regressió simple.
Especificació del model de la regressió lineal. Estimació de paràmetres. Proves de significació. Valoració de l'ajustament (R^2). Interpretació de la recta ajustada. Diagnòstics del model. Aplicacions: mesura d'un efecte i prediccions.
14. El model de regressió múltiple: ajustament estadístic amb regressió.
Presència de múltiples predictors. Regressió amb variables categòriques. El problema de la confusió. Mesura ajustada d'un efecte a través del model de regressió lineal múltiple. Prediccions.
15. Anàlisis estadístic amb mostres relacionades.
Presentació d'estudis amb mostres relacionades. Estudi del canvi amb resposta quantitativa i resposta categòrica. Estudi de la concordança amb resposta quantitativa i categòrica.

PRÀCTIQUES

Son pràctiques de problemes que es plantegen amb l'objectiu de donar cobertura, en un context aplicat, als continguts presentats a les sessions de teoria. Consisteixen en un conjunt d'exercicis seleccionats per respondre a la variabilitat metodològica i temàtica que caracteritza els problemes que es plantegen en l'àmbit de la Psicologia. La solució dels problemes s'acompanya dels corresponents llistats del programa estadístic SPSS.

AVALUACIÓ

L'alumne podrà escollir entre els dos processos següents d'avaluació:

1. Avaluació continuada. Es realitza en base a les següents proves:

- 1.1. Dues proves d'avaluació parcial, una realitzada a la meitat del semestre i l'altra al final del curs. Està formada per preguntes obertes que requeriran l'elaboració de respostes per part del propi alumne. Les avaluacions parcials són acumulatives (la segona inclou tots els continguts de l'assignatura). La valoració de cadascuna d'aquestes parts s'especificarà en el moment de començar el curs.
- 1.2. Quatre proves d'autoavaluació, formades per preguntes tancades d'alternativa múltiple. La realització correcta d'aquests exercicis permet incrementar fins a 1 punt la nota obtinguda en les avaluacions parcials. El lliurament de les autoavaluacions és opcional.
- 1.3. Un treball opcional. Recull un conjunt d'exercicis complementaris que requereixen l'ús d'un programa estadístic i l'elaboració d'informes a partir de la reflexió personal dels alumnes. Únicament es valorarà si els alumnes han superat satisfactòriament els continguts de l'assignatura.

2. Convocatòries oficials ordinàries. La convocatòria oficial programada al mes de juny és pels alumnes que no han superat o no han seguit l'avaluació continuada, i la de setembre pels que no han superat la convocatòria oficial de juny. Consisteixen en dues proves de característiques similars a les proves d'avaluació parcial.

BIBLIOGRAFIA

Bibliografia bàsica de referència: cobreix tots el tòpics esmentats en el programa i permet a l'alumne revisar els aspectes bàsics de la matèria. Les obres esmentades constitueixen l'eix bibliogràfic al voltant del qual s'estructuren els conceptes exposats a les sessions tant de teoria com de pràctiques. Ambdues obres representen de manera precisa els continguts del curs que seran avaluats. La lectura i estudi de les obres de referència es fonamental per un bon seguiment del curs.

Domènech, J.M. i Granero, R. (2005). *Anàlisi de dades en Psicologia per a la recerca en Psicologia*. Vol. 1: Fonaments. Barcelona: Signo.

Domènech, J.M. i Granero, R. (2005). *Anàlisi de dades en Psicologia per a la recerca en Psicologia*. Vol. 2: Models estadístics bàsics. Barcelona: Signo.

Domènech, J.M. (2005). *Taules d'estadística*. Barcelona: Signo.

Grupo ModEst. (2004). *Modelado estadístico (Vol. 2). Relación entre dos variables*. Barcelona: Cargraphics, S.A. (Autor).

Solanas, A., Fauquet, J., Salafranca, L.I. i Núñez, M.I. (2004). *Estadística descriptiva en Ciencias del Comportamiento*. Madrid: Internacional Thomson Editores. (Aquest llibre actualment està en premsa, però sortirà el mes de setembre/octubre).

Bibliografia bàsica de consulta: representa una selecció de títols que permeten a l'alumne consultar d'altra material bibliogràfic caracteritzat per un tractament més genèric d'algun dels tòpics del temari. En començar el curs, s'especificarà de manera concreta els texts més recomanats així com les particularitats de les obres esmentades. La lectura i estudi de les obres de consulta és aconsellable.

Abelson, R.P. (1998). *La estadística razonada: reglas y principios* (Guàrdia, J., Trad.). Barcelona: Ediciones Paidós. (Traducción del original "Statistics as principal arguments", 1995).

Botella, J., León, O.G.; San Martín, R. I Barriopedro, M.P. (2001). *Análisis de datos en Psicología (Vol. 1)*. Madrid: Ediciones Pirámide, S.A.

Judd, C.M. i McClelland, G.H. (1989). *Data analysis. A model comparison approach*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, Publishers.

Manly, B.F.J. (1992). *The design and analysis of research studies*. Cambridge: Cambridge University Press.

McNeil, K.A., Newman, I. i Kelly, F.J. (1996). *Testing research hypotheses with the general linear model*. Hinsdale, Illinois: Southern Illinois University Press.

Peña, D. (2001). *Fundamentos de estadística*. Madrid: Alianza Editorial, S.A.

Peña, D. (2002). *Regresión y diseño de experimentos*. Madrid: Alianza Editorial, S.A.